



BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA İNGİLİZ PROPAGANDA BEYANNAMELERİNDE İTTİHAT VE TERAKKİ PARTİSİ ALEYHTARLIĞI VE ALMAN DÜŞMANLIĞI

* * *

THE ANTAGONISM AGAINST THE COMMITTEE FOR UNION AND
PROGRESS AND THE ENMITY AGAINST GERMANY IN THE DECLARATION
OF PROPAGANDA OF ENGLAND IN WORLD WAR I.

Öğ.Yzb. Servet AVŞAR*

GİRİŞ

Propaganda ya da psikolojik savaş, insanların savaşa karşı tutumlarına karar vermelerini sağlayan şartlar üzerine bir sahte çevre yaratmaya bağlıdır. Bu nedenledir ki, savaş propagandası yapanlar için düşmana karşı savaşı başlatma noktasında bir suç yüklemek ve kendileri için yüksek ahlâki değerlerle bezenmiş bir zemin hazırlamak esastır.

Birinci Dünya Savaşı boyunca yapılan propaganda faaliyetlerinde bu durumun çok belirgin örneklerine rastlanmaktadır. Savaştaki taraf devletlerin hepsi özellikle İngiltere ve Almanya, diğer devletlere karşı; savaşa girişlerindeki haklılıklarını ve savaşın başlamasına asıl neden olan taraf olmadıklarını anlatmak gereğini duymuşlardır. Savaşın başlamasında ve devam ettirilmesindeki sorumluluğu kabullenmemişler ve birbirlerini ağır bir şekilde suçlamışlardır. Bu amaçla propaganda ağlarını kurmuşlar ve bunu bir kamu hizmeti olarak yorumlamışlardır. Çok etkin bir şekilde yapılmaya başlanan propaganda faaliyetleri, tarafların dinî, siyasî, askerî ve kültürel hedeflerine yöneltilerek, savaşan taraf devletlerin sivil ve asker kitlelerini etkilemeyi ve yönlendirmeyi hedef almış; yanıltma, taraftar kazanma ve plânlanmış istekleri kabul ettirme amacıyla acımasız bir şekilde devam ettirilmiştir. Uçakların kullanılması ile birlikte taraflar sadece cephelerde değil yerleşim merkezlerinde de etkin bir propaganda faaliyeti sürdürmüşlerdir. Bu konuda ilk önce hareket eden devlet İngiltere olmuştur.

İngiltere, Parlamento Savaş Amaçları Komitesi 1914 Ağustosunu Wellington House olarak tanınan bir basın bürosu açmakla propaganda faaliyetlerine kolları sıvayacaktır. 1916 Aralığında ise Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak enformasyon dairesi oluşturulacaktır. İngiltere'deki basın mensuplarının katkılarının oldukça fazla olduğu ve tek bir merkezden yürütülen gayretlerin İttifak Devletlerine göre daha başarılı olduğu dönemin yazarlarınca söylenmektedir. İngilizler, propaganda ünitelerinde uzman gazetecilerin yanı

* Genelkurmay ATASE Başkanlığı, ATAREM Genel Sekreterliği, Araştırmacı- Konferansçı.

sıra tanınmış yazar, bilim adamı, istihbarat elemanları ve siyasetçilerinden de yararlanmışlardır. Büyük bir alt yapıya sahip olan ve resim, fotoğraf ve sinema bölümleri de bulunan Wellington House çeşitli kitaplar, broşürler ve gazeteler yayımlayarak faaliyetlerini yürütmüştür.

İngiliz propaganda faaliyetleri öncelikli olarak, Almanya'yı hedef almakla birlikte, stratejik çıkarları açısından Almanya'nın yanında savaşa girerek cihat ilân eden Osmanlı Devleti de ihmal edilmemiştir.

İngiltere, Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu bu cihat ilânını etkisiz kılmak ve İngiliz menfaatlerine engel olduğu düşünülen inanç ve kanaatlerin yok edilmesi için yoğun bir propaganda savaşını başlatmıştır. Bu noktada İngilizler; Osmanlı Devleti'nin Almanların tarafında savaşa girmesinde ve Osmanlı sultanının cihat ilân etmesinde İttihat ve Terakki Partisi yöneticilerini sorumlu olarak görmektedirler. Bu sebeple, Osmanlı Devleti'ni hedef alan İngiliz propagandası, genelde İttihat ve Terakki Partisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum İngiliz propaganda beyannamelerinde; "Alman taraftarlığı ve İttihat Terakki Partisi yönetimine bir an önce son verilmesi ve yerine bir an önce İngiliz politikası doğrultusunda hareket eden bir çizginin izlenilmesi" şeklinde belirlemektedir.

Savaş boyunca, İngilizler tarafından hazırlanarak Türk cephelelerine atılan hemen hemen her belgede bu temaya rastlamak mümkündür. Hazırlanan birçok propaganda beyannamesinde ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum ağır bir dille eleştirilmekte ve İttihat ve Terakki Partisi'nin yöneticileri tarafından; Osmanlı Devleti'nin anlamsız ve mantıksız bir şekilde savaşa sokulduğu, Osmanlı ülkesinin Almanların sömürgesi hâline getirildiği, ülkenin bütün zenginliklerinin Almanlara aktarıldığı bunun neticesinde ülkenin kalkındırılmadığı, halkın açlık ve sefalet içinde rezil bir hayat sürdürdüğü abartılı bir şekilde anlatılmaktadır. Espriler ve gelişmekte olan olaylarla İngiliz menfaatlerine uygun fikirler telkin edilmekte, bu fikirlere iştirak etmeyen İttihat ve Terakki Partisi yönetimi "vatanın mezarını kazmakla" suçlanmakta, "suça iştirak" etmemeleri için Osmanlı askerleri ikaz edilmekte ve kendilerine "iltica" etmeleri önerilmektedir. Böylece bu anlamsız savaşın daha kolay bir şekilde sonuçlanacağı ve savaştan çekilen askerlerin kendi memleketlerine ve ailelerine, çoluk ve çocuklarının yanına bir an önce dönebilecekleri hatırlatılmaktadır.

Özetle söylememiz gerekirse; Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizler tarafından hazırlanarak Türk cephelelerine atılan propaganda beyannamelerinde sıklıkla işlenen temaları üç ana başlıkta değerlendirebiliriz. Bunlar;

1. Alman düşmanlığı,
2. İttihat ve Terakki Partisi aleyhtarlığı,
3. Türk- İngiliz dostluğudur.

I. ALMAN DÜŞMANLIĞI

İngilizler tarafından hazırlanarak Türk cephelelerine atılan propaganda broşür ve beyannamelerinde; İngiliz propagandasının öncelikli olarak, Almanlar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bütün propaganda içerikli yayınlarında, Almanya'nın dünyanın tek hakim

devleti olmak için Birinci Dünya Savaşı'nı başlattığı" yönünde çok ağır suçlamalar yapılmaktadır.¹

Almanlar'ın emperyalist emellerini gerçekleştirmek amacıyla sınırı olan küçük ülkeleri işgal etmesi savaşın başlama sebebi olarak gösterilmektedir. Buna karşılık "İngiltere'nin mağdur olan bu devletlerin haklarını korumak üzere savaşa katılmak zorunda kaldığı" vurgulanmaktadır.² En önemli düşman Almanya olduğu için birçoğu tamamen gerçek dışı ve abartılı bilgi ve yorumlara yer verilmektedir. Örneğin; "Hârb-i Azime Dair Bir Hakikat", "Büyük Savaşa İlişkin Bir Gerçek" ve "Harb-i Azime Dair Bir Hakikat (Kısm-ı Sani)", "Büyük Savaş Üzerine Bir Gerçek (İkinci Bölüm)"³ adlı propaganda broşürlerinde; "Almanya ve müttefiklerinin 40 yıldan beri gizli savaş hazırlıkları yaptıkları, ağır top ve benzeri her çeşit savaş araç ve gereçlerinin temini konusunda önemli bir mesafe aldıklarını, bu savaş hazırlıklarını izleyen dönemde, yani savaş ilânı ile birlikte, başlangıçta bazı başarılar elde ettiklerini, "Belçika", "Sırbistan" ve " Karadağ" gibi küçük ülkeleri mağdur ettikleri ve onlara karşı ezici bir üstünlük kurduklarını, Almanya ve müttefiklerinin savaşı başlattıktan sonra, içine düştükleri sıkıntılardan kurtulabilmek için kendilerine yeni taraftarlar arama içerisine girdikleri, yeni alternatifler aradıkları, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan" savaşa sokmak yolunda planlar hazırlamaya başladıkları, Almanya ve müttefiklerinin hazırlamış oldukları bu plân doğrultusunda; Osmanlı Devleti'nin halifelik makamının gücünden de yararlanmak suretiyle Afganistan ve Hindistan'daki Müslümanları ayaklandırarak İngiltere'nin Asya ile olan bağlantısını koparmak amacıyla olduğu ve tarihî süreç içerisinde, Almanyanın Osmanlı Devleti aleyhinde yapmış olduğu çalışmalar anlatılmakta ve Türklüğün hayrına hiçbir yararlı faaliyetinin olmadığı vurgulanmaktadır.

Halifenin ve müslümanların sadık dostları olduklarını iddia eden Almanların aslında, İslâm dinine karşı sürekli bir saygısızlık içinde bulduklarını⁴ ifade eden İngiliz beyannameleri, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, İslâm'ın koruyuculuğunu ve hamiliğini yapmak gibi sahte bir kimliğe bürünen Almanya'nın asıl amacının, halife ve Osmanlı Padişahı V. Mehmet Reşad'a Almanya ve lehinde cihat ilân ettirmek olduğunu örneklerle açıklamaktadır.⁵

Almanyanın Osmanlı devlet adamlarına (İttihat ve Terakki Partisi yöneticilerine) özellikle de Enver Paşa ve arkadaşlarına rüşvet vermek suretiyle, savaşa girmeye zorladığı ifade edilir.⁶ Burada, Rus ve Türk halkı arasında düşmanlık gerektirecek herhangi bir sebep bulunmamasına rağmen, Almanya ile yapılan bir anlaşma sebebiyle, Goben ve Breslau

¹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi; Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, Klasör:4384, Dosya: 128 /71, Fihrist:9-15.

² ATASE A.; BDH. K:404, D:189/1592, F:9-15;K:394, D:643-A / 1559, F:1-86; K:4391, D:157 / 48, F: 4-11.

³ Bu broşürlerin tam metni için bkz. : Servet Aşyar; " Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti", Atatürk Üniversitesi , Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü, Atatürk Dergisi, (Günay Çağlar Özel Sayısı), c.III. Sayı: 2, Erzurum, Temmuz 2002, s.130-140.

⁴ ATASE A.; BDH. K:3443, D:195/45, F:4-4; K:298, D:1215, F:66, K:298, D:1215, F:66-1, K:298, D:1215, F:66-2, K:298, D:1215, F:66-3, K:298, D:1215, F:66-4, K:298, D:1215, F:66-5; K:298, D:1215, F:65, K:298, D:1215, F:65-1.

⁵ ATASE A.; BDH. , K:368, D:1467, F:7-1.

⁶ ATASE A.; BDH. , K:404, D:189/1592, F:4-1; ATASE A.; BDH. , K:3438, D:26, F:9-2; ATASE A.; BDH. , K:394, D:643-A/1559, F:1-12.

zırhlılarının Rusya'nın Sivastopol ve Odessa Limanlarına bombalatılması ile Osmanlı Devletinin de savaşa girmek zorunda bırakıldığı anlatılır. Bu savaşın Osmanlı Devletine hiçbir faydasının olmadığı aksine Osmanlı halkının savaş nedeniyle açlık ve sefalet içerisinde yaşamaya itildiği, Almanyanın ise bu durum karşısında seyirci kaldığı, hatta çok sayıda Osmanlı çocuğunun bakımsızlık ve açlık sebebiyle öldüğü bir anda bütün yiyecek maddelerinin; hububat, un, zeytinyağı vb. gibi Almanlar tarafından vagonlar içerisinde kendi ülkelerine nakledildiği propaganda broşürlerinde sıklıkla tekrarlanmakta⁷ ve Almanların Osmanlı toprakları üzerinde sömürgecilik fikri ile hareket ettikleri bu yönde büyük emelleri bulunduğu örneklerle vurgulanmakta, Osmanlı Devleti'nin asıl düşmanlarının Almanya ve onun destekçisi bulunan İttihat ve Terakki Partisi yöneticileri olduğu ifade edilmektedir.⁸

İngiliz propaganda belgelerinde Almanlar'ın savaşı başlatmakla kalmayıp, savaş sırasında da büyük insanlık suçu işlediği yönünde ağır suçlamalar yapılmakta, Almanlar; «Cani Hunlar» olarak tanımlanmaktadır. Alman İmparatoru II. Wilhelm'den de «muhteris ve mecnun bir canavar» olarak bahsedilmektedir.⁹ Özellikle Alman askerlerinin savaş sırasında Belçika'da insanlık suçu işledikleri, Belçika halkını açlığa mahkûm ettikleri gibi ifadeler propaganda beyannamelerinde yer almıştır. Hatta, Alman karşıtı bu ifadeler biraz daha ileri götürülerek “Dünyada iki kategori vardır: İnsanlar ve Almanlar, ” denilerek, Almanlar ağır bir dille suçlanacaktır. Bu suçlamalarda, “Almanların, ölen askerlerin vücutlarından yağ ve gübre üretmek için bir fabrika kurdukları” gibi ağır ithamlar yer almıştır¹⁰.

II. İTTİHAT VE TERAKKI PARTİSİ ALEYHTARLIĞI

İngilizler tarafından hazırlanarak Türk cephelerine atılan propaganda broşür ve beyannamelerinde ağırlıklı olarak işlenen temalardan bir diğeri de İttihat ve Terakki Partisi aleyhtarlığıdır. Propaganda beyannamelerinde; Osmanlı Devletinin savaşa boş yere sokulmasındaki sorumluluğun da İttihat ve Terakki Partisi'nde olduğu vurgulanır.¹¹

Osmanlı Devletinin tarafsızlığını devam ettirmesi koşuluyla, toprak bütünlüğüne kefil olunduğunun açıklanmasına rağmen , İttihat ve Terakki Partisi yönetiminin Almanlarla yapmış oldukları anlaşma neticesinde keyfi olarak, devletin savaşın içerisine itildiği ve ülkeyi bir harabeye çevirdiği anlatılır. Enver ve Talât Paşalara sık sık kötü atıflarda bulunularak,¹² İttihat ve Terakki aleyhtarlığını içeren örnekler verilerek, İttihat ve Terakki yönetimine itaat edilmemesi gerektiği, bu yönetime itaat edenlerin Allah karşısında asi olacağı ifade edilerek İttihat ve Terakki yöneticilerinin de tıpkı Osmanlı ülkesini sömüren, halkı açlık ve sefaletle mahkum eden Almanlar gibi ülkeden kovulmaları gerektiği

⁷ ATASE A.; BDH. , K:404, D:189/1592, F:22-6, K:404, D:189/1592, F:23.

⁸ ATASE A.; BDH. , K:3471, D:150, F:8-13; ATASE A.; BDH. , K:298, D:1215, F:27-3,K:298, D:1215, F:27-4.

⁹ Onur Öymen; Silahsız Savaş Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi, İstanbul, 2002, s.333-334.

¹⁰ Onur Öymen; a.g.e., s.333-334.

¹¹ ATASE A.; BDH. , K:3471, D:150, F:17-12; ATASE A.; BDH. , K:404, D:189/1592, F:22-6.

¹² ATASE A.; BDH. , K:3443, D:195/ 45, F:7-2; ATASE A.; BDH. , K:3471, D:150, F:17-2; ATASE A.; BDH. , K:394, D:643-A/1559, F:1-9; K:394, D:643-A/1559, F:1-72; ATASE A.; BDH. , K:3443, D:195/ 45, F:4-4; K:3443, D:195/ 45, F:3-5; ATASE A.; BDH. , K:404, D:189/1592, F:21-1.

nedenleri ile anlatılmaktadır.¹³ Osmanlı Devleti'nin bu düzensiz yönetim elinde, yani Enver, Talât ve Cemal Paşaların zorba ellerinde nasıl acınacak bir duruma geldiğini ve bu bozgunculuğun ortadan kaldırılması için; İran'ın Bağdat ile Ermenistan'ın Erzurum ile ve Hicaz'ın Mekke ile kaybindan söz edilerek, bütün bu kayıpların asıl nedeninin, Osmanlı halkının mevcut yönetime karşı çıkmaması ve yardım etmesi olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple, bu bozguncuların bir an önce ülkeden kovulmasının gerektiği ve bunlara verilen desteğin geri çekilmesinin gerektiği özellikle vurgulanmaktadır.¹⁴

İngilizler, İslâm dinine ve Müslümanlara karşı duymuş olduğu engin saygı ve sevgiden dolayı, Osmanlı Devleti'ne daima yardımcı olma eğiliminde olduklarını ifade etmektedirler. Bunun ispatı içinde padişah ile kurmuş oldukları dostane ilişkilerden örnekler verilmektedir. Osmanlı padişahı ve halifesi durumunda bulunan, Sultan Abdulaziz, Sultan V.Murat ve Sultan Abdulhamit'in makamlarına getirilmelerinden ve makamlarından indirilerek katledilmelerinden "lânetlenmiş hükûmet" olarak nitelenen İttihat ve Terakki yönetimi sorumlu tutulmaktadır. Osmanlı Devleti bu zorba yönetimden ki, Enver, Talât ve Cemal Paşaların ellerinde bir oyuncak olmaktan ileride hak ettiği cezasını göreceği, Osmanlı Devletinin şimdiye kadar çekmekte olduğu ve bundan sonra da çekeceği sıkıntılann asıl nedeninin, Enver, Talât ve Cemal Paşalar olduğu, bunların ülkeden kovulmadıkları sürece bu sıkıntılardan kurtulamayacağı ve bu anlamsız savaşa sonuna kadar devam edeceği özellikle vurgulanmaktadır.¹⁵

III. İNGİLİZ DOSTLUĞU

İngilizler tarafından hazırlanarak Türk cephelerine atılan propaganda broşür ve beyannamelerinde ağırlıklı olarak işlenen ve üzerinde önemle durulan temalardan bir diğeri de, Tarihî Türk-İngiliz dostluğu ve İngiltere'nin İslâm dinine ve müslümanların inançlarına olan saygısıdır.¹⁶ Beyannamelerde, "Muharebelerde Türkler'in yanında yer alan İngilizler'in daima Türkler'in iyiliğini arzu ettikleri bunun için de kanlarını bile akıtmaktan çekinmedikleri" "hatta şu an savaş halinde buldukları Osmanlı Devleti için samimi duygular besledikleri ve her zaman iyiliği için duacı oldukları"¹⁷vurgulanmaktadır. Beyannamelerde özellikle üzerinde durulan bir diğerkonu da; İngilizler'in müslümanların koruyucusu bir devlet olduklarıdır.¹⁸ Çok içten ve duygulu bir şekilde İngiltere'yi öven ve bu beyannamelerle aynı zamanda Çanakkale'de siperlerdeki Müslüman Türk askerlerini etkilemek istemişlerdir. Bu maksatla 11 Haziran 1915'te Asya Grubu Komutanlığı bölgesine atılan Arapça ve Türkçe beyannamelerde şöyle denilmektedir: "Ey bizim aziz ve sevgili Türk Kardeşlerimiz! Mısır ve Hindistandaki İslâm kardeşlerimizin sözünü ve sesini işitiniz. Mısır'da bulunan sayısız müslümanlar, İngiltere Hükûmetinin orada devamı için çok dua ediyorlar. Çünkü, İngiltere'nin yönetimi altında bulunan Müslümanlar rahat ve

¹³ ATASE A.; BDH. , K:3443, D:195/ 45, F:7-2; ATASE A.; BDH. , K:298, D:1215, F:51-1, K:298, D:1215, F:51-4; ATASE A.; BDH. , K:3438, D:26, F:9-2; ATASE A.; BDH. , K:368, D:1467, F:7-1.

¹⁴ ATASE A.; BDH. , K:3471, D:195-A/150, F:6-33;

¹⁵ ATASE A.; BDH. , K:3471, D:195-A/150, F:8-13; ATASE A.; BDH. , K:298, D:1215, F:27-3, K:298, D:1215, F:27-4.

¹⁶ ATASE A.; BDH. , K:3443, D:195/ 45, F:1-3; ATASE A.; BDH. , K:3443, D:195/ 45, F:4-4; ATASE A.; BDH. , K:3471, D:195-A/150, F:80-11; ATASE A.; BDH. , K:394, D:643-A/1559, F:11.

¹⁷ ATASE A.; BDH. , K:3443, D:195/ 45, F:1-3.

¹⁸ ATASE A.; BDH. , K:3471, D:195-A/150, F:18-3.

mutludurlar. İngiltere idare ve koruması altında bulunan İslâm memleketlerinde, Kur'an-ı Kerim ve namaza davet çağrısı büyük bir serbestlikle okunuyor. Bu ise o memlekette bulunan İslâm kardeşlerimizin mutlu ve serbest olduklarına büyük bir kanıttır. Kesin olarak Mısır'daki servet ve bereketten haberinizi vardır. Hindistan şehzadeleri, ileri gelenleri ve bütün halkı İslâm dünyasının gerçek dostu olan ve onu koruması altına almış olan İngiltere uğruna canlarını ve mallarını veriyor ve hâlâ da vermekteler. Hindistan ve Mısır halkı pek iyi biliyorlar ki, İngiltere yenilirse onu yenen müslümanları da esir gibi kullanacaktır. Çünkü, biz müslümanlar pek iyi biliriz ki, Almanlar düzenbaz bir millettir.

Tarih bile bunların böyle olduklarına tanıklık eder. Bu durumda Almanlar sizi aldatıyor. Ve memleketinizi yok ediyorlar. Bundan başka bunların fikri yurdunuzu ele geçirmek ve Almanlar ile doldurmaktır. Ne yazık ki bir zamanlar İngilizler ile silah arkadaşlığı yapmış olan o cesur Türk askerleri şimdi yararsız, kuru çöllere düşüp ölüyorlar. Ayıp değil mi ki askerleriniz bu kadar zamandan beri kendi dostları olan İngiltere'ye karşı muharebe etmeye yollansınlar? Emin olunuz ki bütün dindaşlarımız Almanlar tarafından aldatıldığınıza hayıflanıyor ve gece gündüz Almanların elinden ve hilelerinden kurtulmanıza yürekten dua ediyorlar.

Eğer Almanlar bu muharebeyi kazanırlar ise, bütün memleketinizin üzerine oturacak ve siz bundan dolayı bütün hürriyetinizi ve bunca zamandan beri kazanmış olduğunuz ünü kaybedeceksiniz. Şimdiye kadar Almanlar'ın size ne yararı dokundu? Bosna-Hersek vilâyeti Almanya'nın dostu olan Avusturya ve Macaristan tarafından elinizden alınmadı mı? Ve buna karşı Almanya'nın size hiçbir yardımı oldu mu? Aksine bunların gitmesine elinden geldiği kadar yardım etti. Gerçek işte budur.

Ey sevgili kardeş ve dindaşlarım!

Alman, vermiş olduğu sözünü, imza etmiş olduğu kâğıtları ayak altına aldı. Belçika'yı bütünüyle kan içine soktuktan sonra Türkiye'yi de yok etmek istiyor. Emin olunuz ki Belçika'yı kan içine sokan Almanlar Osmanlı ülkesini de yok etmekten hiç utanmayacaklardır. Çoluk-çocuğunuz ve aileniz ile rahat yaşıyor, tarlalarınızda çalışıyor ve henüz Balkan muharebesinden çıkıp, biraz rahatlıyor idiniz. Memleketinize hiç kimse sataşmadı ve saldırmadı ve saldırmayacaktı. Müslümanların kutsal yerlerine hiç kimse dokunmadı. Kuran-ı Kerim'i hiç kimse ayak altına almadı. Ve "cihad" ise yalnız Müslümanların kutsal yerlerine saldırın veya dinimize karışmak için ilân olunmadığı halde nasıl oluyor da siz bir yabancı imparatorun hatırı ve yararı için din savaşı yapmak istiyorsunuz? Bunun için size tekrar ederiz ki, yaptığınız, kutsal savaş yani cihad değildir. Eşef olunur ki, bu muharebe de İslâm kardeşler birbirini Alman imparatorunun uğruna olarak öldürüyorlar.

Hacca giden Mısır, Hindistan ve Çin hacılarını koruyan Alman Hükûmeti mi? Yoksa her zaman Müslümanlara hizmet eden İngiltere mi?

Bakınız nasıl İngiltere hükûmeti dünyanın her tarafından gelen müslümanlara yardım etmek istiyor. Ve nasıl İslâm dünyasının kutsal yerlerini yani Mekke ve Medine'ye saygı gösteriyor. Muharebenin başlangıcından bu ana kadar Mekke ve Medine halkına buğday veriyor. Eğer İngiltere bu gereçleri mecbur olarak vermekte devam etmediği Alman subaylarının İngiltere'nin gönderdiği buğday ve tahıl askerleri için el koyduklarındandır. Bu ise İslâm fakirleri için büyük bir sıkıntıdır.

Ey sevgili kardeşler ve dindaşlar!

İşte bu sebeplerden dolayı siz hiçbir zamanda harb ederek Müslüman kardeşlerinizin kanlarını dökmemeliydiniz. Almanlar için döktüğünüz kan ayıp ve günahıdır. Bizim size verdiğimiz öğüdü ve arzumuzu dinleyiniz. Almanları kendi yerlerine gönderiniz. Ve bırakınız kendi muharebelerinde çabalasınlar.

Sizin yükünüz çok ağır olduğundan başkasının yükünü de üzerinize almayınız. Geliniz barışalım ve Allah bize, İslâm alemine esenlik ve rahat versin. Amin!¹⁹

İngilizler Osmanlıların cihad-ı mukaddes ilân ederek kendileri ile savaşmalarının gereksiz ve haksız bir davranış olduğunu propaganda etmektedirler.²⁰ İngilizler'in Müslümanlar tarafından uğruna ölünebilecek kadar sevilen ve Müslümanların koruyucusu olan bir devlet olduğu 2 Haziran 1915'te 57 nci Alay bölgesine atılan bir bildiriye şöyle anlatılmaktadır: "İngiltere Devleti'nin himayeperverane ve idare-i ihraranesi sayesinde bugün milyonlarca chl-i İslâm asudane bir ömür geçirmekte ve bunlardan binlerce dilaveran, bize karşı besledikleri şükran ve ubudiyeti ispat için gönüllü olarak sancağımız altına girerek bizimle beraber muhaliflerimize karşı can siparane harb etmektedirler."²¹ İngiltere, Müslümanların koruyucusu bir devlet olduklarını sadece kendilerinin değil, Hintli ve Mısırlı Müslümanlarında kabul ettiklerini anlatan bildirielerde bahsettiğimiz fikirleri destekleme yoluna gitmiştir.

SONUÇ

Birinci Dünya Savaşı Boyunca , İngilizler tarafından hazırlanarak Türk cephelerine atılan bütün propaganda beyannamelerinde savaşın başlatulmasından ve devam ettirilmesinden birinci derecede sorumlu olarak Almanlar gösterilmiştir. Buna karşılık kendilerinin ise savaşın başlamasından sonar mağdur duruma düşen küçük devletlerin haklarını savunmak durumunda kaldıkları için savaştıklarını vurgulamışlardır.

Belgelere genelinde; Türk –İngiliz dostluğu ve İngiltere'nin İslâmiyet'e olan saygısı çok çarpıcı örneklerle ifade edilmiştir. Buna karşılık Almanlar'ın Türkler'in lehine hiçbir zaman hareket etmediği her zaman kendisini düşünerek hareket ettiği dolayısıyla Almanya'nın yanında savaşa gidilmesinin Osmanlı Devleti'ne hiçbir yarar sağlamıyacağı vurgulanarak, Osmanlı Devleti'ni kendi çıkarları için bu anlamsız savaşın içine iten İttihat ve Terakki Partisi yöneticilerinin biran önce cezalandırılarak savaşa son verilmesi önerilmiştir. Böylelikle asker arasında siyasîlere ve Almanlara karşı bir düşmanlık yaratılarak, savaş azimlerinin kırılması istenmiştir.

¹⁹ ATASE A.;BDH., K:298,D:1215,F:7-1. K:3438, D:26, F:11-11-3, 11-6.

²⁰ ATASE A.;BDH., K.3438, D:26, F:9-2

²¹ ATASE A.;BDH., K.3438, D:26, F:9-9-2

EKLER

EK: 1

Askerler!

İşte, üç seneden beri, aç bi-îlâç felâkette felâkete koşuyorsunuz. Köyünüzde ot-ocak, kap-kacak namına hükümet bir şey bırakmadı. Evlâd-ı iyâliniz sefil, evleriniz harap oldu. Dolaşmadığınız neresi kaldı? Hangi hududu görmediniz? Hanginizin vücudunda bir süngü veya kurşun yarası yok? Allah'ın rahmet görmeyen bu çöllerinde katlandığınız bu mahrûmiyetler yurtlarınızda açlıktan ölmeye mahkûm olan yavrularınız bilhassa sayılmakla bitmeyen bu mesaiyi kimin için ihtiyar ediyorsunuz? Bari bilseniz! Bari bilseniz diyorum, çünkü; bilmiyorsunuz zavallı kardeşlerim! Ben de yıllarca müddet yalnız kalınca Türk'ün kaygusu olarak, sizinle yanyana dövüştüm. Ta Kafkasya'dan tutunuz da, Romanya'ya kadar yalın ayak o kanlı izlerin arkasından koştum. Fakat, artık, mânâsı olmayan, insanlığa yakışmayan bu haksız münâzaadan bıktım. Kanınızı emmekten başka bir şey yapmayan Almanlığın kurbanı olmaktan usandım ve şimdi köyümden uzak, bu garip yerlerde sizi ve sizinle beraber harap olup giden vatani düşünüp ağlıyorum.

Artık ne zamana kadar bu namussuz, satılmış hükümetin esiri olup kalacaksınız? Mutlaka bize insanlığımızı başkalarını tanıtmalı? Mutlaka bize hürriyetimizi harcadığımızı gelip virmeli? Biraz insaf ile muhakeme ediniz? Meşrutiyet ilan edildiğinden beri hükümet ne yaptı? Sırf sersemliği yüzünden şimdiki ile beraber kaçınıcı defa olarak ilan ettiği muharebelerden bahsetmek istemiyorum. Yine sırf idaresizliği zulüm ve i'tisafı seyi'esi yüzünden vukua gelen dahili ihtilâl vesaireyi de isterseniz unutalım. Fakat Allah için olsun söyleyiniz: Köyünüzde bir yolunuz mu var? Mektepler me açıldı? Tarlalar mı daha iyi? Tarlalarınızı daha iyi sürmek, koyunlarınızı daha ziyade çoğaltmak, bilhassa asırlardan beri çektiğimiz sefaleti azaltmak için size doğru yollar mı gösterildi? Memlekette ümrân ve terakki namına darağaçlarından, maktûllerden menfalardan, jandarmalardan başka ne var? Devr-i Hamid'den lânetle bahs eden İttihatçılar, herhalde, itiraf edelim, onbinlerce geniş geniş rahmet okuttular. Şu dakika memleket baştan başa taş taş üstünde kalmamış bir harabe-zare döndü. Yazık değil mi?

Bilmiyormusunuz ki dün tıbnız bugün müttefikiniz olan Bulgar'ların beş tane şeker fabrikaları var. Memleketimizde pancar mı yetişmez? Kafkasya'nın karları içinde donan kalbinizi biraz ısıtacak bir bardak çay için, Almanlar'a avuç açıyoruz. Sırtınıza, ayağınıza, başınıza giydiğiniz o paçavralar için, Almanya'ya harp borcunuz ikiyüz elli milyon lirayı buldu. Daha şimdiden hükümet borcuna karşılık, maden imtiyazları veriyor. Bu gidişle, bütün Anadolu Almanlar'ın eline geçecek. Altın karşılığı olmayan kâğıt paraların vadesi hitama erince iflas edeceğiz. Günde 300 dirhem ekmekle ordunun açlıktan nefesi kokarken hükümet Almanya'yı doyurmak için vagon vagon buğdayı, zeytinyağı gönderiyor. Bugün, her nazırımızın hiç olmazsa birkaç yüz bin lira serveti var. Kimi yağ, kimi un, şeker ticareti yaparak, kimi altınla 12 kuruşa yüzlük banknot toplayarak kasasını dolduruyor. Bir taraftan Almanlar, diğer taraftan İttihatçılar memleketi soyup bitiriyorlar.

İstanbul'da açlıktan ölenlerin günde iki yüz elli kişi olduğunu biliyormusunuz? Biliyormusunuz ki, sefalet yüzünden namusuyla şöhret bulan Türk kadınları Alman gemicilerin, zabiteleri ile görüşmeye kadar tenezzül ediyorlar! Benimle beraber birçoğunuz İstanbul'da iken, pekala gördünüz ve işittiniz. Bugün pay-ı tahta İslâm hanımları almanlarla

alenen evleniyorlar. Güya İslâmiyeti müdafaa için harp ederken herşeyden mukaddes olan ırzımızı dostlarımız pay-mâl ediyorlar. Bugün memleketinde belki yüzbin asker kaçağı var. Hanginizin meçhûlüdür ki, bunların kimisine bir lira mukabilinde Alman Şimendifer memurunu sahte müteahhid vesikaları veriyorlar, kimisine de birkaç kuruşa merkez kumandanları jandarma zabıt ve efradı ahz-ı asker heyetleri, hatta köy imam ve muhtarları göz yumuyorlar. Buna harb-i mukaddes değil, harb-i ticaret derler. Irak'a gelirken yolda tesadüf ettiniz mi? Nakliyat otomobillerindeki Almanlar tutturabildikleri fiyatla müşteri taşıyorlar, hatta biraz saflarına rastgelirlerse, zâbitânı bile ücretle naklediyorlar. Hangi birini sayayım? Benim kadar belki, benden de iyi bu rezâletleri biliyorsunuz. Bütün bu Almanlar altın akçe aldıkları maaşlarıyla on kuruşa yüzlük banknot toplayıp sonra aynı parayı istikraz nâmı altında bize yüze ciro ediyorlar. Artık soyulmanın bu kadarı günah olmakla beraber ayıptır. Siz canınızı dişinizde, köyünüzde aileleriniz perişan, aç-susuz harp eylerken, o bir taraftan ilmi ile, hayırsızlığı ile meşgul!

Harbin bidayetinden beri, Romanya'ya, Makedonya'ya, Galiçya'ya, İtalya'ya, hülâsa çaraktar aleme ordular gönderdik; elimizdeki buğdaya varıncaya kadar dostlarımıza verdik. Başımız sıkılınca iki çürük gemi, sekiz top, küfe küfe kağıttan başka ne aldık? Hani ya yüz bin kişilik ordularıyla imdadımıza koşacak Almanlar! Biz düşmanı yanlış yerde arıyoruz. Asıl düşman, hem düşmanın en korkulusu, başımıza türlü türlü vaatlerle, Allah'ın belâsı gibi musallât olan Almanlar, sonra onlara adeta uşaklık eden İttihatçılardır. Görmüyormusunuz ki, bütün dünya Almanlar'a karşı harp ediyor. Cihâd-ı ekber ilân etmişken âlem-i İslâmiye'nin kılı bundan uyanmadıktan başka, hariçdeki dindaşlarımızın mâzhâr-ı takbihi bile olduk. Mîsâl mi istiyorsunuz? İşte Mekke-i Şerif? Hükümetin hukuku İslâmiyeti muhafaza şöyle dursun, bilâkis onu berbat ettiğine en büyük şahit olan Resûlullahtan olan mûmaileyh hazretlerinin İngilizlerle ittifâkı ve İttihatçılara alenen ilân-ı husumetidir.

Her taraf öyle: Hind ve Afgan'dan tutunuz, tâ Cezayir, Fas'a kadar tek bir İslâm hükümet-i hazırâyı tasvip etmiyor. Almanlar'a memleketi verdikse, dinimizi de mi bahşedeceğiz?

Zararın neresinden dönülse kârdır. Milletlerin istiklâliyeti için harp iden devletler elbette, Türkler'in esâretini istemezler. İnsaniyetin düşmanı olan, yirminci asırda hak ve adalet yerine zorbalıkla, hükmetmek isteyen Almanlığa ve onun istibdâdına karşı harp iden beşeriyetin nazarında biz Türkler, Alman hırs-ı şen'inin kurbanları diye tanınıyoruz. Henüz elinizde silâhlarınız var iken, insanlığımızı, esir olmadığımızı, kendi kendinize ilân ve ispat ediniz. Memleketimizi istilâ eden bu haris açgöz ecnebîyi aranızdan def'ediniz.

Kendinize rahmınız yoksa bari köylerinizde açlıktan ölen evlâtlarınıza sefâletten namusunu satan kadınlarınıza acıyınız. Silah arkadaşlarınızdan bir Türk ²²

Teşrin-i Sani

Sene,1917.

²²ATASE A.; BDH.,K:3471,D:150,F:8-13

EK : 2

Beyânnâme Suretidir –

Ey vatan dindaşlarımız ve asker kardeşlerimiz!

Tarih-i beynel ümem, batahsis kendi tarihimiz tetkik edilecek olur ise, İngiltere Devleti muazzamasının zîr-i hâkimiyet ve himâyesinde yaşayan aksam ve mîlel-i beşcriyenin an'anat-ı millîye ve mezhebiyeleri ihlâl edilmemiş ve bilâkîs terbiye-yi içümâiyelerinin tekemmül edebilmesi hususuna çalışılmış ve insanların fıtratı hür olduklarını ispat için köle alım ve satımını men itmek suretiyle âşık-ı hürriyet olduğunu kainata ilan cylemiştir.

Bizde Sultan Mecid-i evvelin zaman-ı saltanatında Osmanlı hükümetinin harita-i alemde silinmesi mukarrer iken Koca Reşit Paşa gibi bir dahi-i siyasetin himmet-i müdebbiranesi ve mahzan İngiltere Devletinin bilfiil harbe iştiraki sayesinde değil midir ki, Osmanlı padişahlığı inhitat etmedi ve kurtardı?

Tarihimizde şeref bahş olmuş bu gibi menakıbı burada ta'dat edecek olur isek, la-yehsaldır.

Ey Osmancığın nezih ve necîb evlâtları! Almanlar'ın tarz-ı siyâsetinden memleketinizin tarz-ı siyâsetinden, memleketimizin ve ba-husus âlemi İslâmîyetin menfaatine ve teâlî şevketine hadîm ne gibi bir hikmette bulunduğunu altıyüz senelik tarihimizin her bir sahifesini araştırıyoruz da, bizim istiklâliyetimiz ve tarihimize kaydedilmiş bir hizmetini bulamıyoruz. Bilâkîs, Alman nüfuz-u siyâsetinin Osmanlı muhitine heylûletinden idbardan, idbara, sürüklenip gitmiş, zayıf bir mevkiye kalmış. Bugün mevcûdiyeti nâmına harp ettiğimiz Almanlar, Plevne melhâme-i kübrâsında Almanya'nın mümessil-i müşahhası Bismark'ın Türk Padişahlığının izmihlâli maksadı ile, değil midir ki, Romanya'nın altmışbin kişilik kuvvetiyle, muavennette bulunmasını, te'min etmek suretiyle Gazi Osman Paşanın mağlûbiyetine ve böylece Ruslar'ın ta Ayestefanos'a kadar gelmesini istühzâr eyledi?

Bu Almanlar iktisâden dahi memleketimizi öldürmüşlerdir, Almanlar'ın memleketimizi kendilerine bir müstemleke suretinde istî'mâlî sayısında değil midir ki, her zaman haricî müdahalede kapı açmışlar ve bizde hiçbir zaman rahat ve huzur bırakmamışlardır.

Kardaşlarımız! Her zaman mevcûdiyeti nâmına kumandalarında harb ederek kanlarınızı işale ettiğiniz Almanlar'ın babası bulunan Bismark vaktiyle Türkler'in menafii nâmına bir Bohemya'lı neferinin fedâ edilemeyeceğini alenen söylemek suretiyle, Türklüğe olan husûmetini izhâr etmiş olduğunu ne çabuk unuttuk? Hele "Tanin" ve "Tasvir" Gazeteleri'nin sahifelerini araştıralım. Şu Balkan Harbi'nde Yunan ile hâl-i muhasamatta bulunduğumuz bir devrede değil midir ki, Korfu'da, Almanlar'ın imparatoru Kayzer'in Yunan Amiral elbisesini lâbis olarak Averof Zırhlısını ziyaret ve Amiral Kondiryotis'i muvaffakiyeti vakasından nâşi tebrik ile beraber Yunan Amiral üniformasına hâmil bulunmakla müftehir olduğunu söylediği bir zamanda mezkûr gazeteler ateş püskürüyorlardı?

Ey masûm Askerler! Mahzan alem-i İslâmîyet-i iğfal maksadıyla Kayzer'in Şam'da Selâhaddin-i Eyyûbî Hazretlerinin merkâd-ı mübâreği muvaccesinde Osmanlılık ve âlem-i

İslâmiyete olan hitabesi cümleye ma'lumdur. Müttefik-i hâfi olan Avusturya Devleti Bosna Hersek'imizi memleketine ilhâk etmemiş olsa idi, İtalya Trablusgarp'ı zâmime-i memâlik etmiyecek ve dolayısıyla Balkan harb-i müellimesi doğmayacaktı? Acaba Kayzer hakikaten Selahaddin Eyyubi'nin merkâd-ı mübareğindeki hitabesi vechile mücehhez olmuş olsaydı şu hesap ettiğimiz felaketlere vatanımızın düşüp düşmeyeceğini bilhassa Almanlar'dan soruyoruz? Lütfen bize cevâb-ı sabit verebilirler mi? Balkan muharebesinin ikinci felâketli devresinde değil midir ki, hükümet-i itihadiye zât-ı padişâhiyenin imza-ı hümayûnları ile muvaşşah Kayzer'e hitaben keşide buyurdıkları telgrafla huzur-u Hazret-i Eyyûbiyedeki vaatlerini tahattür ettirdikleri halde verdiği cevabı biliyor musunuz? Hiç birşey yapamıyacağın sıklımadan söylediler!

Ey muhterem askerler! İşte Alman dostluğunun bize olan riyâkâr siyâsetini bilmekliğimiz için biraz olsun düşünüyörüz, bugün giriştiğimiz işbu harb, vatanımızın selâmet ve istiklâline ma'tuf bir hal midir? Yoksa bizim için bir Bohemya neferini çok gören German hesabına dökülen kanlar midir? Ey Talât, Enver ve hempaları! Sizden soruyoruz, varlığımıza kim tecavüz etti? Bilâkis İngiltere devleti fâhimesi ve müttefikleri birtarafliğimize mukâbil tamamîyet-i mülkiyemizi tekeffül etmemişler mi idi? Siz iki, ey müfteris vücutlar menfaat-ı hasîseniz uğruna bedbaht vatanımızı izmihlâle doğru yuvarladınız. Ve memleketimizin topraklarını masûm biçâre asker kardeşlerimizin hûn-u şehâdeti ile boyamakta istihza' etmediniz. Vak'a-yi Kerbelâ'da Yezid'in revâ görmediklerini siz vatanın evlâtlarına yapmak suretiyle, gayretullaha dokundunuz. Hiç şüphe yoktur ki, gâzâb-ı ilâhî yakında omuzunuzdadır. Bir de utanmadan şu harbe, "Cihad-ı Mukaddes" süsü verdiniz, burada biraz tevakkuf ederek Şeyhü'l İslâma Hitab edeceğiz:

Ey Hayri Efendi Hazretleri! Böyle bir fetvanın hakikat olabilmesi için âlem-i İslâmiyet ne gibi bir tehlikenin taht-ı taarruzunda idi ki, din-i mübin-i Ahmedî'nin imhâ ve indirâsına kim tecavüz eyledi? Zî-şevket ve muhteşem İngiltere İmparatorluğunun zîr-i hâkimiyet ve himâyesinde üçyüz elli milyon Müslüman mesûd olarak yaşıyor. Siz ki, bunları izmihlal için şeriat-ı garra-i İslâmiyemizin mecâz göremediği efsâneler ile huzur ve selâmetlerini ihlâl etmek için çalıştınız, bu ise, nezd-i ilâhîde bir cinâyet değil midir? Burasını siz pekâlâ takdir edersiniz. Birde sizden süverâne, müftü'ül enâm nâmı tahtında verilen fevâ âlem-i İslâmiyet'de ne te'sir hâsil etti? Bu babta içtihat etmek müttefik-i ülyâ olması farz iken fariza-i ilâhinin böylece maksad-ı hainânenin uğruna te'vil edilmiş olmasından dolayı cvvel emirde ey Ürgübizâdesinin katli vacibdir.

Ey İttihatçılar! Hani ya Afgan, İran, ve Belücistan hükümet-i İslâmiyeleriyle Hindistan'da ve Mısır Tunus ve Cezayir'de meskûn chl-i tevhidin derhâl cihad-ı mukaddesin ilânı ile beraber ayaklanacaklarını kemâl-i gurur ile ilân ediyordunuz. Hâlâ utanmadan bu efsane ve teraneleriniz ile muhit-i Osmanîye'de mevkiinizi tarsin etmek için ahaliyi iğfalde devam ediyorsunuz. Sizin bu hususdaki cüdanız Cermen emeline olarak döküğünüz ma'sum İslâm kanları Alem-i İslâmiyette anlaşıldı, buna emin olunuz.

Ey hükümeti idare eden kaül eller! Artuk Alman hesabına evlâtlarımızı, kardaşlarımızı, kocalarımızı meydan-ı harbde öldürdükten sonra aç kalan ailelerinin namusunu acaba kanlı elleriniz mi vikâye edecek?

Sizinle yakında hesaplaşacağız. Çok vakit kalmadı. Sizin en dehşetli cellâdınız olan Eşref bile geçenlerde İzmir'de bir mahfelde cihâdın ilânı ile bütün dünyaya kendimizi rezil ettiğimizi söylediği gibi Mısır ve Hindistan'daki Ehl-i İslâma ayaklandırmanın asırlara

mütevakıf olduğunu söylüyordu. Hele Mısır darü'l hareket-i harbiyesine gelince hayali-i şehir Cemal Bey'in Şam'da Vali Hulusi Bey'in Arap inhizamı vücuh-u memleket muvaccesinde olan nutukları ile ne kadar hayalat peşinde koştuğunu yine Eşref'in Süveys Kanalının hatt-ı müdafaasını yarmak adem'ül imkan olduğunu söylemeleriyle sabittir.

Basra hudud-u harbiyesine gelince Irak'ın istinatgâh noktaları tamamen İngiltere Hükûmet-i muazzamasının zir-i işgâlinde bulunduğu gibi, Şuayyibe Harbinden Irak ve havalisi Umum Kumandanı Süleyman Askerî Bey'in Kolordusu ile beraber mahv-u tebah olması ile ma'lumdur.

İşte aziz asker kardeşlerimiz! vaziyeti harbiye ve ahvâl-i umumîyeyi size noktası noktasına bildirdik. Her taraftan ateş vatanımızı sarmıştır. Bizim için vakit kaybedilmemek şartıyla ancak bir çare-i necât ve hâlâs vardır. Bu da İttihat ve Terakkiye mensûb katil ellerin derhal ortadan kaldırılması ve Alman Ümerâ-yı askerîyesinin memleketimizden tathiri suretiyle İngiltere ve hükümetinin himâyec ve teveccühünü celb edecek yeni bir kabinenin vücut bulması ile kaimdir. Ve bizim için başka suretle felâh yok.

İşte vatan yavruları, bunlarda sizden kuvvet alarak icra-ı zulüm ve şenaatte burnu geçsen bu dönmelerin ceza-yı cezalarını vermeyecek olur iseniz, hiç şüphe yoktur ki siz kendi ellerinizle vatanın mezarını kazmış olacaksınız!

Ey askerler silâh arkadaşlarınızdan olup, esâretten İngiliz karargâh-ı umumisinde bulunan kardeşleriniz için kat'iyen merak etmeyiniz. Pay-ı taht gazetelerinin ilân ve işaa eyledikleri gibi hiçbir gûnâ sûî muameleye ma'ruz değillerdir. Hür ve mesut olarak muntazam bir hayat ile vakitlerini geçirmektedirler. Ve-s-sclâm.²³

EK : 3

Türk Askerlerine

Bağdat havalisine dair arkadaşlarınızdan ne haber alıyorsunuz? Şüphesiz işitmişsinizdir ki, bir İngiliz kuvveti bundan on beş ay evvel Bağdad'ı görebilecek kadar bir mesafeye ilerlemişti. Lâkin sonra (Tak-kesri) mevkinde mukavemetinize dayanamayarak gerüye çekilmişlerdi. Bu kuvvet bildiğiniz gibi Fırat Nehri'ni takiben Kut-ül Ammare'ye çekilmişti. Ve orada beş ay mukavemetten sonra mühimmatı kalmadığından teslim mecbur kalmıştı. Bundan dolayıdır ki bu kuvvetin kumandanı olan General Tavsind sizin elinizde esir bulunuyor. Zanettiniz ki, İngiliz askerleri bu adem-i muvaffakiyeti tashih itmeyecek ve Anadolu'daki kuvveti tükenmiştir? Belki Almanlar size öyle söylemişlerdir. Lâkin, şüphesiz onların sözüne inanmadınız. Şimdi bizim ordumuzun Bağdat cihetindeki muvaffakiyetini dinleyiniz:

Hava düzelir düzelmez yine Fırat'ı takiben ilerledük. Bir iki hafta zarfında arkadaşlarınız istihkamdan istihkama çekilerek önümüzden firar ettiler.

Kut-ül Ammare'deki kuvvetiniz bizim büyük hücumumuza karşı mukavemet idemeyerek gerüye çekilmeğe mecbur kaldı. Bir seneden berü yaptığınız müdafaa hatları

²³ ATASE A.; BDH.,K:298, D:1215, F:27-3, K:298, D:1215, F:27-4.

hiçbir faide virmedi. Ordunuz süratle Aziziye'ye çekilmiş ise de, orada dahi dayanamayarak ric'ata mecbur kalmıştır. Alınmasına imkân var mı idi? Tabii Almanlar bu felâketlerinize yardım edeceklerini size söylemişlerdir. Fakat bilemiyor muydunuz ki, Alman vaadlerine dair ettikleri vaadi ifa ettiler mi? Hayır! Bilâkis oradaki ordumuzun Süveyş Kanalından, Arış'den, Makdiye'den, Tur-ı Sina'dan koğulmuştur.

Size ekmek veriyorlar mı? Memleketinizdeki, ailclerinize yardım ediyorlar mı? Hayır! Onlar yalnız kendilerini düşünürler. Sizi hiç düşünmezler. Memleketinizdeki ailelerinizin açlığına, çıplaklığına kimse kulak asmaz.

EK : 4

Beyânnâme

Ey bizim aziz ve sevgili Türk Kardeşlarımız! Mısır ve Hindistan'daki İslâm kardeşlarımızın sözünü ve sesini işidiniz.

Mısır'da bulunan sayısız müslümanlar, İngiltere Hükümeti'nin orada devamı için çok dualar ediyorlar. Çünkü, İngiltere'nin taht-ı idaresinde bulunan müslümanlar rahat ve mesuddurlar. İngiltere idare ve himâyesi altında bulunan İslâm memleketlerinde Kur'an-ı Şerif ve Ezan-ı Muhammedî, kemâl-i hürriyetle okunuyor. Bu ise o memleketde bulunan İslâm kardeşlarımızın bahtıyar ve serbest olduklarına büyük bir delildir.

Elbette Mısır'daki servet ve bereketden haberiniz vardır. Hindistan şhzadeleri, çşrafi ve umûm ahalsî âlem-i İslâm'ın sahîh dostu olan ve onu taht-ı himâyesine almış bulunan İngiltere, uğruna canlarını ve mallarını veriyor ve hâlâ da vermektedirler. Hindistan ve Mısır ahalsî pek iyi biliyorlar ki, İngiltere mağlûb olur ise, onu mağlûb iden, Müslümanları dahi esir gibi kullanacaktır. Çünkü biz Müslümanlar pek iyi biliriz ki, Almanlar hilekâr bir millerdir.

Tarih bile bunların böyle olduklarına şahiddir. Bu halde Almanlar sizi aldatıyor. Ve memleketinizi mahv idiyorlar. Bundan başka bunların fikri, yurdunuzu zabt itmek ve Almanlar ile doldurmaktır. Teessüf olunur ki, bir vakit İngilizler ile, silah arkadaşlığı itmiş olan o cesur Türk askerleri, şimdi faidesiz, kuru çöllere düşüb ölüyorlar. Ayıb değil mi ki, askerleriniz bu kadar zemandan berü kendü dostları olan İngiltere'ye karşı muharebe itmeğe sevk olsunlar? Emin olunuz ki, bütün dindaşlarımız, Alman tarafından aldandığınıza canları acıyor. Ve gece-gündüz Almanlar'ın elinden ve hilelerinden kurtulmanıza yürekden dua ediyorlar.

Şayed Almanlar bu muharebeyi kazanırlar ise, tekmil memleketinizin üzerine oturacak ve siz bundan dolayı tekmil hürriyetinizi ve bunca zamandan berü kazanmış olduğunuz şanı gaib ideceksiniz. Şimdiye kadar Almanlar'ın size ne faidesi dokundu? Bosna-Hersek Vilayeti Almanya'nın dostu olan, Avusturya ve Macaristan tarafından elinizden alınmadı mı? Ve buna karşı Almanya'nın size hiçbir muaveneti oldu mu? Bilâkis bunları gitmesine elinden geldiği kadar yardım itdi. Hakikat ise, işte budur. Ey sevgili karındaş ve dindaşlarım! Alman vermiş olduğu sözünü imza etmiş olduğu kağıtları ayak altına aldı. Belçika'yı tekmil kan içine sokduktan sonra, Türkiye'de mahv itmek istiyor. Emin olunuz ki, Belçika'yı kan içine sokan Almanlar Memâlik-i Osmanîye'yi de mahv itmekden hiç utanmayacaklardır. Çoluk-çocuğunuz ve aileniz ile rahat yaşıyor, tarlalarınızda

çalışıyor ve henüz Balkan Muharebesi'nden çıkub, biraz rahatlıyor idiniz. Memlekenize hiç kimse hücum ve tecavüz itmedi ve itmeyecek idi. Müslümanların mukaddes yirlerine hiçkimse dokanmadı. Kelâmullah'ı hiçkimse ayak altına almadı, ve "cihâd" ise yalnız müslümanların mukaddes yirlerine tecavüz veya dininize müdahale etmek için ilân olunmadığı halde, nasıl oluyor da siz bir yabancı imparatorun hatırı ve menfaati için, harb-i din itmek istiyorsunuz? Bunun için size tekrar ideriz ki, ettiğiniz muharebe-i mukaddes, ya'ni cihâd değildir, ve teccsüf olunur ki, bu muharebede İslâm karındaşlar birbirini Alman İmparatorunun uğruna olarak öldürüyorlar.

Hacca giden, Mısır, Hindistan ve Çin hacılarını muhafaza iden, Alman hükümeti mi? Yoksa her zaman Müslümanlara hizmet eden İngiltere mi?

Bakınız nasıl İngiltere hükümeti, milletleri, temyiz etmeyerek dünyanın her tarafından gelen İslâmlara muavenet itmek istiyor. Ve nasıl Alem-i İslâmın mukaddes yerlerini ya'ni Mekke'yi ihtirâm ediyor. Muharebenin ibtidâsından bu ana kadar Mekke ve Medine ahalisine buğday veriyor. Eğer İngiltere bu levâzımı bi'l mecburiye vermekte devam etmediği Alman zabıtlarının İngiltere'nin gönderdiği buğday ve zahîreyi askerleri için el koyduklarındandır. Bu ise, fukara-yı İslâm için pek büyük bir zordur.

Ey sevgili karındaşlar ve dindaşlar işte sebeplerden dolayı siz hiçbir zamanda harb iderek müslüman karındaşlarımızın kanını dökmemeli idiniz. Almanlar için dökdüğünüz kan ayıp ve günâhdır.

Bizim size verdiğimiz nasihati ve arzumuzu dinleyiniz. Almanlar'ı kendi yerlerine gönderiniz. Ve bırakınız kendi muharebelerinde çabalasınlar.

Sizin yükünüz çok ağır olduğundan, başkasının yükünü de üzerinize almayınız. Geliniz barışalım. Ve Cenâb-ı Hak bize , alcm-i İslâma selâmet ve rahat virsün. Amîn!²⁴

EK :5

Ma'sum Osmanlı askeri niçün harb idiyorsun?

Ey asker! Seni bir lâhza silâhına dayanarak ve başını iki elinin arasına alarak düşünmeğe davet ediyoruz. Fıvet düşün biraz! Niçün harb idiyorsun? Bil ki İslâmiyetin bizim ve müttefiklerimiz tarafından tehdid idildiğini zan iderek onun müdafaası için bize karşı harb idiyorsun? Bu sahîh midir? Hayır! Bin kere hayır! Bu hataya düşüyorsanız Allah sizleri afv itsün. Bu babda size birkaç delil arz ideceğiz bunları evvela dinleyiniz ve sonra bizzat muhakeme idiniz. Samimiyetinizi Allah bilir. Biz ehl-i İslâma karşı harb itmiyoruz. İslâmiyet ne bizden ne de müttefiklerimiz tarafından tehdid idilmektedir. Hâl-i hazırda bizimle, birlikde bil-ihüyar dostlarımız karşı harb iden yüzbinlerce müslümanın bize karşı sadakâti bu babda en muknî bir delildir. Milyonlara balığ olan müslüman arkadaşlarımızın ifasında hürriyet-i kâmileye mâlik oldukları gibi bizim tarafa iltihâk ile İslâmiyeti müdafaa itmekte olduklarına mutmaindirler. Bunlar, İslâmiyet ile Almanlar ve onların müttefikleri olduğunu iyice bilirler. Almanlar ve hatta bizzat itihadçılar tarafından yazılan birçok vesâik ve beyannameler bu vak'ayı te'yid itmiştir. Sülâlc-i Hazret-i

²⁴ AT'ASE A.; BDH.,K:298,D:1215,F:7-1.

Peygamberden Mekke Emiri ve Hicaz Melik-i Şerif Hüseyin'in bizimle beraber düşmanlarımız aleyhine kıyam ile onları kâfir diye tel'in etmesi İslâma karşı hiçbir su'i niyetimiz olmadığına en belîğ bir burhandır. Hafid-i peygamberi İslâmiyet ve İslâmiyetin bani-i müessesisi olan peygamber nâmına kıyam iderek onun müdafaası için bütün müslümanları müsellehan kendisine iltihaka davet itmiştir. Eğer kendileri İttihatçıların Allahsızlığına onların peygambere muzerafina küfriyatına kesb-i itminan itmemiş olsalardı onların aleyhine kıyama teşebbüs etmezlerdi. Bunun aksini iddia edenler ya igfâl veya tazlil edilmişlerdir. Cinsiyetleri ma'lum olmayub cahil gençlerden mürekkeb bir çeteden ibaret olan ve din ve memleketlerini Alman altınına mukabil satan ve Almanlar'ın iradeleri üzerine bilâ sebep bize ve müttetiklerimizce hücum iden İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin a'mâl ve hareketini protesto ederek istifaya mecbûr kalan Şeyhül İslâmın o hakiki müslümanın hareketi meşrud itmemizi te'yide kafidir.

Yoksa padişah ve haneden-ı Osman için mü harb idiyorsun?

O halde şüphesiz İttihatçıların, Sultan Reşad'ı kendi Saray-ı Hümayûnları dahilinde bile bütün kuvvet ve nüfûzdan mahrûm bıraktıklarını bilmiyor olmalısın. Zavallı tacidar-İttihatçıların muvafakat olmaksızın kerimelerinden birini istediğine tezvîc itmek salâhiyetinden bile mahrûm bırakmıştır. Hakikaten Sultan Mehmet Reşâd gayet bedbaht bir hükümdar imiş. Abdülhamid devrinde hayatını habs içinde ölüm tehditleri altında geçirdiği gibi şimdi de hiçbir nüfûza mâlik değildir, İttihatçıların en ednâsı kendisinden ziyâde kudret sahibidir. Eğer kendisinden Mekke Emirinin c'ali derecesinde icraatda bulunacak kadar kudret bulunsaydı 1241 senesinde Sultan Mahmud-u Sanînin yeniçerilere yaptığını şimdi İttihatçılara tatbik itmekte katıyyen tereddüt itmezdi.

Almanlar İttihatçılara nüfuzlarını yürütmekle bütün saltanat-ı Osmâniye'ye tahakküm itmişlerdir. Tabii bunu isbâta lüzûm yoktur. Zira bizzat gördünüz ve hergün görmekdesiniz.

Her nezâretin, her şûbenin ve hususiyce Harbiye Nezâretinin âmirleri Almanlardır.

Yoksa vatanın ve ailenin menfaati için mü harb ittiğinizi zannediyorsun? Ve Ey Safderûnlar! siz onları kâmulen imhâsı için harb idiyorsunuz.da haberiniz yok. Almanlar açlıktan kırıldıklarından memleketinizi her nev'i erzâkdan mahrûm bırakarak kendi ahalisinin iâşesi için çocuklarınızı zevcelerinizi ve ihtiyarlarınızı harb devam ittikçe onların hali fenalaşacak ve nihayet sizde açlıktan mahv olacaksınız. O halde hangi maksada binaen bu sefalete katlanıyorsun? hangi gayeye mebnî bize karşı harb idiyorsunuz? Harbin bizim müttetiklerimizin lehinde neticeleneceği vazihan derpîş idilmekdedir. İşte bu sebebden Almanya sulh akdini teklîf etdi. Fakat biz red etdik, çünkü biz pek iyi biliyoruz ki, Almanya'nın kendi düşmanlarını vakitsiz bir sulha muvafakate elzem ve iknaa çalışılması bilhassa kendi cinayetlerinin netayicinden kaçmak maksadına mübtenidir.

Şu son aylar zarfında cereyan eden veka'yi, yani Mısır'a karşı taarruzun akâmetini, bilahere hududdan öteye ric'at etmeğe mecbûr olub kıtaatımız tarafından takib idilmenizi arkadaşlarınızdan binlercesinin esir düşmesini ve bir çoğununda mahv idilmesini hep kendi gözlerinizle gördünüz. Bu kanların boş yere heder edilmesine ziyâdesiyle teessüf ideriz. Bir taraftan Hicaz Melik-i (Hak-ı Allah) kendisiyle beraber olduğundan, muzafferane ilerlemekte ve Medine'ye doğrudan tehdid itmekte, diğer taraftan bizim kıtaatımız Gazze ve Bir-üssebi'yi işgâl etmiş olarak elyevm kemâl-i muzafferiyetle diyâr-ı Filistin'de ilerlemektedirler.

Baharda Irak'da Kut-ül-Amarc'yi istirdâd ile, binlerce esir elde etdik, ve badehû firar eden Türk Ordusunu takib iderek Bağdat önünde bir hezimet-i kahhariyeye uğrattık ve nihayet Mart'ın 11'inde kavm-i Arab'ın kadimden beri tâc-ı iftiharî olan bu tarihi şehre Arab ümerasıyla birlikte dahil olduk. Bu muzafferiyetden sonra Türk Ordusunu takibe devam iderek Bağdad'ın 100 kilometre şimâlinde Samarra Şehrini de zabt itdik.

Sonbaharda harekât-ı askerîyemize tekrar başlayarak Remazide'ki Türk kuvve-i askerîyesni ihata ve mahv ve dörtbin kadar da esir elde etdik. Bilâhare Samarra'nın şimâlinde vaki Tikrit'de mevcut bulunan iki fırkalık bir kuvve-i askerîyeye hücumla onu kâmil münhezim ederek Musul'a doğru gerl atdik. İlâveten yüzlerce esir ve külliyetli malzeme elde ettiğimizi de unutmayalım.

Şimdiki halde hemen bütün dünya Almanya'nın mezâlîmine karşı akd-ı ittifak itmîşdir. Yeniden birçok hükümet-i Almanya'ya karşı ilân-ı harb vesair müteaddid devletler dahi bu medeniyet süprüntüsüyle münasebât-ı siyasîye ve ticarîyelerini kat' etmişlerdir. Bu kâbilden kürr-e arzın sath-ı garbîsinde Cemâhîr-i Müttefike-i Amerika, Brezilya, Küba, Panama, San Salvador hükümetleri Almanya'ya ilân-ı harb etmişlerdir. Aksâ-yı Şark'da bulunan Çin ve Siyam hükümet-i muazzaması fitraten sulhperver oldukları halde, adüvv-ü sulh olan Almanya'ya karşı ilân-ı harb etmeğe mecbûr olmuşdur. Honduras, Uruguay, Nikaragua, Kostarika ve Boliviya ve Liberya hükümetleri Almanya ile münasebat-ı siyasîyelerini kat' etmişlerse de sahne-i harbden uzak buldukları için bilfiil harbe dahil olamamışlardır.

Biz İngilizler, Osmanlı Ordusunun Almanlar tarafından aldatulan İttihadçılar tarafından zorla harbe sevk idildiğine ve bize karşı bila ihtiyar harb itdğine kâniyiz. İş bu hitâbemizi okuyunca sizin de bizim kanaatimize iştirâk etmeğe başlayacağınız şübheden varestedir. Şahsen size karşı harb etmiyoruz. Ancak, vatanımızı harabe-zâre çeviren ve onu sefâlete boğan Almanlarla İttihadçıları memleketinizden ihrac için harb idiyoruz. Yumruğumuz daima onlara müteveccih olacaktır. Onların akîbeti yaklaşmışdır. Şimdi, bizim nâsihatimizi dinleyiniz. Bu nâsihat bir düşman nâsihati değil, bir dost nâsihatidir. Şu hâl-i sefilâneye bir nihâyet veriniz. Kâfi derecede kuvve-i idrâkiyeye malik iseniz bunu kolayca icrâ edebilirsiniz. Geliniz bize teslim olunuz. Siz de beraberimizde bulunan ve muhtelif cepheleerde mütemadiyen bize iltihâk eden binlerce arkadaşlarınızda vaki' olduğu gibi, kemâl-i nevaзіle muamele ideceğiz. Bizim hüsn-ü muamelemizi kimse inkâr edemez. Bu hareketinizle hem zaten neticesi muayyen olan harbin hitâma gelmesine ve hem de evlâd-ı iyâlinize biran evvel kavuşmağa sebep olacaksınız. Sizin hayatınız, Almanlar'dan ziyâde göz yaşlarıyla avdetinizi beklemek de olan sevgili ailelerin için daha kıymetdardır. İşte size, demek arzu ettiğimiz şeyler bundan ibâretdir. Eminiz ki, hususât-ı mesrudeyi kemâl-i dikkatle nazar-ı ehemmiyete alacaksınız. Mütebakisini kendi muhakemenize tevdi' ederiz.

Allah sizi hak yoluna sevk eyleye Amîn. ²⁵

²⁵ ATASE A.; BDH.,K:368,D:1467,F:7-1.

ABSTRACT

Propaganda or psychological war is related to a creation of a fake atmosphere based on the conditions that led people to the decision of developing an attitude against war. Because of this, putting a blame on those who make a war propaganda on the point of starting a war against the enemy and preparing a ground embellished with rising moral values is essential.

One encounters the very certain examples of this case in the propaganda activities done during the World War I. All the partial states at war especially England and Germany felt the necessity of expressing their rightfulness in entering the war and pointed out that they were not the side that caused the war. They didn't accept the responsibility for the starting and continuation of the war and blamed each other strictly. For this goal, they established their propaganda networks and interpreted this as a public service. Directing at religious, political, military and cultural targets of the sides, the propaganda activities which were begun to be done effectively aimed to affect and orientate civil and military masses of the fighting sides and they were continued mercilessly in order to mislead, gain supporters, have their planned willing accepted. Within the using of the planes the sides carried out an effective propaganda not only at battles but also in cities. The first state to act about this issue was England.

The English propaganda activities, first targeting on Germany, didn't neglect the Ottoman State that joined the war near Germany having declared jihad, in terms of strategic benefits. England started a strict propaganda war in order to make the jihad declaration of the Ottoman State ineffective, and destroy the beliefs and opinions, which were thought to prevent English benefits. In this point, the English held the leaders of Committee For Union And Progress accountable for Ottoman State's joining the war beside Germany and declaration of the jihad. For this reason the English propaganda targeting on the Ottoman State was focused on the Committee For Union And Progress in general. This case, in the declaration of the propaganda of the English appears as; 'German partiality and the administration of the Committee For Union And Progress should end immediately and there should be followed a way in the same direction with the English policy soon'.

During the war, almost in all the documents dropped over the Turkish Battles, prepared by the English; it is possible to come across this issue in many of the declarations of propaganda socio-economic situation of the state was criticized strictly and it was indicated that the Ottoman State was led to war by the Committee For Union And Progress and the Ottoman State was turned out to be a colony of Germany, as result of transferring all the sources to Germany, the state couldn't make progression. It was also indicated that the people lived a miserable life in hunger and poverty. With witty remarks and developing facts the opinions appropriate for the benefits of the English are suggested and the government of the Committee For Union And Progress that didn't agree with those opinions were accused of 'excavating the grave of the country' and in order to not to 'participate in the mistake' the Ottoman soldiers were warned and proposed to take a refuge with them. So they reminded that this meaningless war would end easily and the soldiers who withdrew from the war could go their families and children as soon as possible.

In sum we can assess the topics mentioned frequently in the declarations of the propaganda, which were prepared by the English and dropped over the Turkish Battles, under three headlines. These are;

- 1.The enmity against Germany
- 2.The antagonism against the Committee.For Union And Progress
- 3.Turkish – English friendship.

Keywords: Propaganda,
Psychological war,
World War I,
Germany,
England.